

УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА ЯК ЛАБОРАТОРІЯ ТВОРЧОСТІ ТА КРЕАТИВУ

(до 95-річчя Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету)

I.V. Киричок

*Харківський національний медичний університет
Наукова бібліотека*

2015 рік – ювілейний для нас. У цьому році, коли Харківський національний медичний університет відзначає своє 210-річчя, Наукова бібліотека університету святкує свої 95 років. Згадуючи основні етапи формування головної книгозбірні університету, значні події в її діяльності, досягнення та визнання, стає зрозумілим внесок співробітників бібліотеки та університетської спільноти у здобутки сьогодення [1-4]. Протягом майже столітнього шляху саме бібліотекарі, не зважаючи на труднощі, створюють, реорганізують і вдосконалюють бібліотеку, формують сучасний інформаційний простір університету.

Глобальні трансформації суспільства, реформування освітньої системи як результат інформаційної революції змінюють не тільки стратегію університетів, але і стратегію вузівських бібліотек. Зміни в системі освіти, необхідність безперервного навчання протягом усього життя, саморозвитку особистості, зростання значення інформаційної компетентності студентів, науковців та лікарів практичної ланки охорони здоров'я, підвищують роль та статус бібліотеки університету, перетворюють у важливий суб'єкт освіти. Тож університетська бібліотека без перебільшення стає сьогодні «лабораторією творчості та креативу», діяльність якої розвивається за різноманітними векторами – від інноваційних технологій до мистецьких робіт.

Інноваційні технології. Інформатизація суспільства, впровадження у повсякденність та роботу інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) суттєво змінило напрями розвитку бібліотек. Розпочалась автоматизація бібліотечних процесів, і наша бібліотека першою у регіоні стала на цей шлях у 1991 році, отримавши 1 комп'ютер. Першим етапом стало створення електронного каталогу (ЕК). З 2008 року бібліотека використовує АБІС «ІРБІС 64» із вбудованим тезаурусом MeSH (медичні предметні рубрики). Це дало змогу приєднатись до проекту «Зведений електронний каталог медичних бібліотек України на чолі з Національною науковою медичною бібліотекою України (ННМБУ). Зміна програмного забезпечення – процес складний і потребує значних зусиль, сміливих ідей та рішень. Колектив бібліотеки самостійно впорався з цими викликами. І хоча конвертування каталогу визнано нераціональним, співробітники крім поточної здійснюють і ретроспективну каталогізацію. Сьогодні наш ЕК містить понад 202 000 бібліографічних записів, серед яких 1 300 – з посиланнями на повнотекстові документи.

АВТОМАТИЗАЦІЯ НБ ХНМУ програмне забезпечення

1991 рік

АБІС «МАРК»
локальна версія

2006 рік

АБІС «УФД/Бібліотека»
мережева версія

2008 рік

АБІС «ІРБІС 64»
мережева версія,
вбудовано тезаурус MeSH

В умовах світової глобалізації відкритий доступ до інформації стає сьогодні все більш затребуваною моделлю наукових комунікацій, що спрямовує діяльність університетських бібліотек до взаємодії з вишем у поширенні результатів наукових досліджень. Саме бібліотекою ініційовано створення у 2011 році відкритого електронного науково-освітнього архіву університету – Репозитарію ХНМУ (repo.knmu.edu.ua). Більш того, бібліотека стала координатором цього проекту. Репозитарій є частиною електронної колекції бібліотеки, налічує сьогодні понад 9 100 повнотекстових матеріалів і на початку 2015 року займав у Всесвітньому рейтингу Webometrics 1-е місце серед медичних вишів України.

Швидкий розвиток комунікаційних сервісів викликав необхідність впровадження власного сайту НБ ХНМУ (libr.knmu.edu.ua), створеного за ініціативою та проектом її працівників у 2012 році. Це наша візитна картка в Інтернеті.

На сайті представлено різноманітні колекції корисних посилань і ресурсів власної генерації. Завдяки наявності сайту співробітники бібліотеки розширили формування мережевих ресурсів для користувачів. Творчі ідеї бібліотечних фахівців дали поштовх для створення проблемно-орієнтованих баз даних (ПОБД) за основними напрямками наукових досліджень ХНМУ – «Здоров'я здорових», «Мініінвазивні втручання», «Серцево-судинні захворювання», «Вірусно-бактеріальні інфекції». Також започатковано ПОБД актуальної тематики – «Доказова медицина», «Військова медицина»; інтерес викликає ПОБД «Недуги знаменитостей» з посиланнями на повний текст, яка призначена не тільки для медичних фахівців, а й для більш широкої аудиторії. Ці процеси тривають, наповнюючи сайт бібліотеки корисною та цікавою для користувачів інформацією.

Присутність у соціальних мережах є сьогодні одним із способів формування позитивного іміджу бібліотеки, налагодження комунікацій з реальними і потенційними користувачами. Це ефективний інструмент для просування бібліотеки, її ресурсів, читання у віртуальному середовищі, адже наш користувач більшість часу знаходиться он-лайн. НБ ХНМУ з листопада 2013 року представлена у двох найпопулярніших соціальних мережах – Facebook (facebook.com/knmu.library) і V Kontakte (vk.com/public_knmu_sl). З метою підтримки активності і збільшення он-лайн-аудиторії наших сторінок ми постійно оновлюємо інформацію, цікаві тематичні повідомлення, привітання з різними святами, додаємо фотоальбоми нашого сьогоднішнього дня, розміщуємо оголошення, обмінюємось посиланнями і публікаціями з нашими користувачами. Головне – ми кожен день на сторінках, і це потребує креативного підходу до справи.

Бібліографічні сервіси. Робота з користувачами. Сучасна університетська бібліотека надає користувачам новітні інтерактивні, мультимедійні сервіси, завдяки яким вони мають можливість самостійно працювати з освітніми ресурсами, проводити науково-дослідницьку роботу, а також пропонує нові форми інтелектуального дозвілля.

ІКТ дозволяють сьогодні урізноманітнити роботу бібліотеки, зокрема виставкову, що покликана розкривати фонди, долучати користувачів до читання. Створення віртуальних виставок-презентацій, які зможуть привернути увагу і зацікавити користувача – процес творчий. Співробітники опанували і використовують сервіс *Calameo*, що дозволяє створювати інтерактивний електронний документ для читання з комп'ютера або мобільного гаджета. При цьому створюється відчуття читання паперового документу. Так, на сайті НБ ХНМУ у рубриці «Віртуальні експозиції» представлені віртуальні виставки до ювілеїв видатних вчених, представників Харківської медичної школи – Л.Т. Малої, В.Т. Зайцева, батька і сина Бокаріусів та ін. Цікавою стала робота з ресурсом *Prezi* для створення нелінійних, мультимедійних презентацій, які при перегляді затримують погляд користувача. Завдяки цьому ресурсу можна швидко і якісно підготувати яскраву віртуальну експозицію, що приваблює заданим рухом слайдів. На основі *Prezi* створено віртуальну виставку до 85-річчя з

дня народження академіка В.І. Грищенка (виконавці – С.А. Кравченко, Л.В. Скрипченко, О.В. Безсмертна).

За допомогою мультимедійних сервісів працівники бібліотеки модернізували такий захід як огляди літератури. Одним з них став огляд-презентація «Улюблениця літературної музи: медицина в літературі», який проводиться для студентів першого курсу (виконавці – В.М. Серпухова, О.В. Озеркіна). Огляд-презентація супроводжується не тільки яскравими ілюстраціями, цитатами, а ще й уривками з кінофільмів, знятих за літературними творами. Цей огляд став дуже цікавим для першокурсників, він постійно доповнюється. Пошук нових ідей триває.

Але не тільки ефекти мультимедійних технологій здатні зацікавити користувача бібліотеки. Скільки художньої майстерності, індивідуальності та винахідництва проявляють бібліотекарі, організовуючи традиційні виставки, експозиції прикладного мистецтва та інше! Так, великий інтерес користувачі проявили до циклу експозицій колекційних листівок, присвячених різним святкам – Новому року та Різдвяним святкам, Міжнародному жіночому дню тощо, а також до виставки ручної вишивки нашого викладача доц. З.П. Петрової «Романтичні асоціації» (організатори і оформлювачі – І.А. Жук, Н.Д. Гаєва).

Бібліотека живе насиченим і різноманітним життям, у постійному пошуку нових форм та методів роботи, і знаходить часом цікаві та несподівані рішення.

Публікаційна активність та видавнича діяльність. Робота в бібліотеці вишу багатопланова. На базі нашої бібліотеки проводяться різноманітні науково-практичні дослідження з питань вивчення і розкриття фондів, модернізації традиційних та впровадження інноваційних технологій, створення науково-освітнього електронного середовища університету, аналітико-синтетичної обробки інформації, обміну досвідом роботи тощо.

Результати цієї роботи співробітники представляють на науково-практичних конференціях, семінарах, нарадах, а також на сторінках періодичних видань. Лише за останні 5 років співробітники бібліотеки стали учасниками понад 130 фахових заходів. Результати діяльності викладено у 89-ти публікаціях – це доповіді (56), статті (20), бібліографічні покажчики (9), навчальні посібники та методичні рекомендації (4).

У 2014 році ми започаткували електронний бюлетень НБ ХНМУ «**Бібліотерапевт**» (libr.knmu.edu.ua), перший номер якого вийшов на початку жовтня. Він висвітлює діяльність нашої бібліотеки, розкриває її фонди, містить анонси заходів, знайомство з новими надходженнями, публікації творчих робіт та багато іншого. Є постійні рубрики, серед яких «Читання зі смаком», «Аскорбінка для душі», «Бібліотечна скарбниця: по сторінках рідкісних та цінних видань» тощо. Бюлетень виходить щомісяця. Робота ця копітка і відповідальна, але дуже цікава, творча, до того ж ми залучаємо студентство, співробітників університету та всіх бажаючих до роботи над випусками бюлетеня.

Визнання креативності, творчої індивідуальності. Підтримка креативних ідей та сприяння творчому розвитку має суттєве значення для кожного працівника. Визнання творчих здобутків, талантів, індивідуальності співробітника є важливим елементом мотивації для подальшого заохочення та натхнення. Свої професійні досягнення, майстерність, таланти ми представляємо на різноманітних заходах, змаганнях, конкурсах, і стаємо переможцями у різних номінаціях. Наведу наші основні перемоги лише за останні 5 років:

Конкурс «Бібліотекар року» (Харківське зональне методичне об'єднання бібліотек ВНЗ):

2010 рік – у номінації за кращу публікацію – стаття «Модель корпоративного проекту по формуванню сводного електронного каталога: из опыта медицинских библиотек Украины» (заступник директора з ІТ Т.Б. Павленко);

2012 рік – переможці у номінації за розробку і впровадження заходів з підвищення інформаційної культури користувачів – організація і проведення Семінарів молодих вчених (заступник директора з ІТ Т.Б. Павленко, зав. відділом С.А. Кравченко і зав. сектором О.О. Красюкова);

2013 рік – переможці у номінації за розробку і впровадження заходів з підвищення інформаційної культури користувачів – організація і проведення бібліотечних уроків для англомовних студентів «Library Lessons For English Medium Students» (зав. сектором О.О. Красюкова і бібліотекар 1 к. Т.О. Бабак);

2014 рік – головна нагорода Бібліотекар року – за підсумками роботи (Т.Б. Павленко, заступник директора з ІТ) та переможці у номінації за кращу піар-кампанію бібліотеки – креативна робота на сторінках бібліотеки у соцмережах та створення електронного бюлетеня «Бібліотерапевт» (зав. сектором О.А. Русанова і бібліотекар 1 к. К.М. Тесленко).

Школа бібліотечного журналіста (конкурс творчих робіт):

2014 рік – дипломи 2-го і 3-го ступеню (бібліотекар 1 к. К.М. Тесленко провідний бібліотекар В.В. Віскова відповідно);

2015 рік – диплом 2-го ступеню (бібліотекар 1 к. О.В. Сохар та бібліотекар 2 к. Д.В. Заводнова).

Перший конкурс прозової і поетичної творчості працівників медичних бібліотек України «Бібліотека(р) – це звучить гордо!»:

2015 рік – головні переможці в обох номінаціях: «Прозовий твір» (есе «Змінюватись, але не зраджувати» Т.Б. Павленко, заступник директора з ІТ) та «Поетичний твір» (вірш «Непотопляемый корабль» О.В. Озеркіна, зав. сектором).

Культурний та духовний розвиток працівників завжди був у центрі уваги. Працівники бібліотеки проявляють свої таланти, оригінальність не лише у професійній сфері. Серед них є майстрині, творча наснага яких призводить до цікавих витворів мистецтва. Це захоплення бісероплетінням і темарі, в'язанням і художньою вишивкою, декупажем і кракелюром, художньою інсталяцією і декоративною флористикою, фотографією тощо. Їх роботи представляються на різноманітних виставках прикладного мистецтва і фоторобіт, в альманаху творчих шукань співробітників і студентів університету «Начало века». Тож творче натхнення не обмежується ні місцем, ні часом.

Сприятливий імідж має величезне значення для бібліотеки. Імідж бібліотеки визначається ставленням суспільства до неї, її послуг і ресурсів. Це залежить від діяльності колективу, керівництва бібліотеки, які мають цілеспрямовано, систематично формувати позитивний імідж на основі наявних ресурсів, визначальним серед яких є кадровий. Створення керівниками різних рівнів бібліотеки, особливо директора, сприятливого морального клімату в колективі призводить до оптимістичного настрою його співробітників, формує творчу атмосферу.

Розпочато роботу по вивченню творчого потенціалу колективу НБ ХНМУ. Так, у 2015 році проведено два анкетування серед працівників бібліотеки щодо діагностики рівня їх творчого потенціалу (виконавець – бібліотекар 2 к. Л.В. Островська). Результати такої діагностики вказують на необхідність звернути увагу на першочергові питання, вжити заходів на посилення мотивації, що сприяє творчим ініціативам та самореалізації кожного

співробітника. Це тільки перші кроки діагностики, робота продовжується, а результати з'являться незабаром.

Нові реалії сьогодення вимагають від бібліотеки постійно змінюватись, шукати нові моделі бібліотечного розвитку, щоб бути в авангарді, модернізувати традиційні заходи, знаходити нові форми роботи з користувачем, ресурсами, інформацією, впроваджувати оригінальні ідеї у практику роботи. Це можливо завдяки творчому підходу до справи, прояву ініціативи та індивідуальності, винаходу креативних рішень, генерації нових і сміливих ідей. Лише такий підхід до роботи забезпечує успішну діяльність університетської бібліотеки. Тож процес в «лабораторії творчості та креативу» триває...

ЛІТЕРАТУРА:

1. Иванова И. Ш. Исторические вехи и перспективы развития / И. Ш. Иванова // Очерки истории вузовских библиотек г. Харькова / под ред. проф. В. И. Астаховой. – Харьков, 2001. – С. 155–177.
2. Иванова І. Ш. Шлях в 90 років: від «книжкової лавки» до електронної бібліотеки [доповідь] / І. Ш. Иванова // Матеріали Ювілейної конференції, присвяченої 90-річчю Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету, 27 жовтня 2010 року. – Харків, 2010. – С. 8–14. – Режим доступу : <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/726>.
3. Киричок І. В. Науково-дослідний вектор у діяльності університетської бібліотеки (до 90-річчя Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету) [доповідь] / І. В. Киричок // Короленківські читання 2010 року: Наукова діяльність як стратегічний напрямок розвитку бібліотек регіону : матеріали XIII науково-практичної конференції 7–8 жовтня 2010 року, Харків. – Харків, 2011. – С. 32–44. – Режим доступу : <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/247>.
4. Павленко Т. Б. Сучасні тенденції розвитку бібліотек вищих навчальних закладів: з досвіду Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету / Т. Б. Павленко // Бібліотечний форум України. – 2010. – № 4. – С. 24–29. – Режим доступу : <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/134>.